20473 ـ باللارنى تەربىيىلەش-ھالىدىن خەۋەر ئېلىش ھەققى توغرىسىدا

سوئال

ئەر ئايالىنى تالاق قىلسا بالاغەتكە يەتمىگەن باللارنى تەربىيىلەش ئايالنىڭ ئاساسلىق ھەققى ئىكەنلىكىنى بىلىمەن، لېكىن توي قىلىپ قالسا ئۇ ۋاقىتتا بۇ ئەرنىڭ ھەققى بولىدۇ، مېنىڭ سوئالىم: دادا بولغۇچى ئەۋلادلىرىنىڭ نەپىقىسىنى تولۇق ئادا قىلمىسا، ئۇنىڭ ئۈچۈن يەنە باللارنى ئانىسىدىن ئېلىۋېلىش ھەققى بولامدۇ؟، (مەن نەپىقە قىلىش ئىمكانىيىتى بولغان بىر ئەر كىشى توغرىسىدا سۆزلەۋاتىمەن) ئۇنىڭ باشقا ئايالى بار، ئۇنىڭدىن پەرزەنتلىرى بار، ئۇ ئىككىنچى ئايالدىن بولغان پەرزەنتلىرىگە نەپىقە قىلىدۇ، بىرىنچى ئايالدىن بولغان پەرزەنتلىرىگە نەپىقە قىلمايدۇ ۋە ئايالىغا: ئەگەر توي قىلىدىغان بولساڭ باللارنىڭ ھەممىسىنى ئېلىۋالىمەن دەپ تەھدىت قىلىدۇ، بۇنداق قىلىشى توغرا بولامدۇ؟ . بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

تەپسىلى جاۋاپ

بارلىق گۈزەل مەدھىيىلەر ئالەملەرنىڭ رەببى بولغان ئاللاھقا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارغا ئەگەشكەن كىشىلەرگە ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

بىرىنچى: ئالىملار ئارىسىدا بىرلىككە كەلگەن مەسىلە: ئايال ئاق-قارىنى ئايرىيالمايدىغان ياشتىكى باللارنى تەربىيىلەشكە بەك ھەقلىق، چۈنكى بالا بۇنداق ياشتا ئانىسىنىڭ كۆيۈنىشىگە بەك ئېھتىياجلىق بۇنىڭغا پەقەت ئانىسى قادىر بولالايدۇ، لېكىن بۇ ھەق ئايال باشقا ئەر بىلەن توي قىلغاندا چۈشۈپ كېتىدۇ، چۈنكى ئۇ ۋاقىتتا ئايال بالىسىنىڭ ئەمەس يېڭى يولدىشىنىڭ خىزمىتى بىلەن مەشغۇل بولىدۇ، بالىنىڭ خىزمىتى بىلەن ئەرنىڭ خىزمىتى قارشى كېلىپ قالىدۇ، ئىبنى مۇنزىر رەھىمەھۇللاھ: ئايال باشقا ئەر بىلەن توي قىلغاندا باللارنى تەربىيىلەش ھەققىنىڭ چۈشۈپ كېتىدىغانلىقى توغرىسىدا ئالىملارنىڭ بىرلىكىنى نەقىل قىلدى. ئىبنى ئابدۇلبەرنىڭ" :ئەل كاپى- 1 "توم- 296 بەت. " ئەل مۇغنى- 8 "توم- 194 بەتكە قارالسۇن.]

ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمرۇ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن باياان قىلىنغان ھەدىستە، بىر ئايال پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامغا: ئى ئاللاھنىڭ رەسۇلى! مەن بۇ ئوغلۇمغا قورسىقىمنى قاچا، كۆكسۈمنى ئۇسسۇزلۇق، قۇچۇقۇمنى تۆشەك قىلىپ باققان ئىدىم، بۇنىڭ ئاتىسى مېنى تالاق قىلىپ ئوغلۇمنى مەندىن تارتىۋالماقچى بولىۋاتىدۇ دېگەن ئىدى، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام ئۇ ئايالغا: «سىز توي قىلمىغان مۇددەتچە ئۇ بالىنى بېقىشقا ھەممىدىن بەك سىز ھەقلىق دېدى.» [ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى 6707ـ ھەدىس. ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى 2276–ھەدىس. شەيخ ئەلبانى ھەسەن دەپ ئەبۇ داۋۇدنىڭ سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمىدا كەلتۈردى. ئىبنى كەسىر سەھىھ دەپ" : ئىرشادۇل پەقىيھ- 2 "توم- 250 بەتتە كەلتۈردى .]

ئىككىنچى: ئۆلىمالارنىڭ ئىتتىپاقى بىلەن پەرزەنتلەرنىڭ نەپىقىسى ئاتىنىڭ ئۈستىگە ۋاجىب بولىدۇ، بۇ مەسىلىدە ئەر ئايالىنى تالاق قىلىۋەتكەن بولسۇن ياكى نىكاھىدا بولسۇن، ئايالى باي بولسۇن ياكى كەمبەغەل بولسۇن ئوخشاش، ئەر بولىدىكەن ئايالىنىڭ نەپىقە قىلىشى كېرەك بولمايدۇ.

تالاق قىلىنغان ئايال باللىرىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالغان بولسا ئۇلارنىڭ نەپىقىسى ئاتىسىغا بولىدۇ . ئېمىدىغان بالا بولسا، ئۇنىڭ ئاتىسىدىن ئېمىتىش ھەققىنى تەلەپ قىلىدۇ.

باللارنىڭ نەپىقىسى دىگەن: ئۇلارنىڭ تۇرالغۇ جايى، يىمەك-ئىچمەك، كىيىم-كېچەك، تەلىم-تەربىيە قاتارلىق ئۆرپ-ئادەت بويىچە باللار ئېھتىياجلىق بولغان ھەممە نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، ھەمدە ئەرنىڭ ئەھۋالىغا كۆرە بولىدۇ. بۇ توغرىدا ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا تەرجىمىسى: « باي ئادەم (ئايالىنى ۋە بالىسىنى) ئۆزىنىڭ بايلىقىغا يارىشا تەمىنلىسۇن، رىزقى تار قىلىنغان ئادەم ئاللاھنىڭ ئۇنىڭغا بەرگىنىگە يارىشا تەمىنلىسۇن (يەنى ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالىغا يارىشا خىراجەت قىلسۇن). ئاللاھ ئىنساننى پەقەت تاقىتى يېتىدىغان ئىشقىلا تەكلىپ قىلىدۇ (يەنى پېقىر ئادەمنى باينى تەكلىپ قىلغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ)، ئاللاھ قىيىنچىلىقتىن كېيىن ئاسانلىقنى بېرىدۇ (يەنى پېقىرلىقتىن كېيىن بايلىقنى بېرىدۇ). سۈرە تالاق- 7 ئايەت.]

بۇ شەھەرلەر ئارا ۋە كىشىلەرنىڭ ئەھۋالىغا كۆرە پەرقلىق بولىدۇ.

ئەگەر ئەر كىشى باي بولسا نەپىقە ئەرنىڭ ئەھۋالىغا كۆرە بولىدۇ، كەمبەغەل ياكى ئوتتۇراھال ھالەتتە بولسا، ئۇ شۇ كىشىنىڭ ھالىغا كۆرە بولىدۇ. ئەگەر ئەر-ئايال ئىككى تەرەپ ئاز بولسۇن ياكى كۆپ بولسۇن مەلۇم مىقداردىكى مالغا ئىتتىپاقا كەلگەن بولسا، ئىش ئۇلار ئىتتىپاق كەلگەن بويىچە بولىدۇ، ئەمما تالاش-تارتىش بولۇپ قالسا ئۇلارنىڭ ئارىسىنى قازى ئايرىپ قويىدۇ.

تالاق قىلىنغان ئايال ئېمىتىدىغان بالىسى بولۇپ، ئۇنى ئۆزى ئېمىتكەن بولسا ئالىملارنىڭ ئىتتىپاقى بىلەن ئېرىدىن بۇنىڭ ھەققىنى تەلەپ قىلسا بولىدۇ.

ئىبنى قۇدامە رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ" :بالىنىڭ ئېمىتىش ھەققى ئاتىنىڭ ئۈستىگە بولىدۇ، ئەگەر بالىنىڭ ئانىسى تالاق قىلىنغان بولسا بالىنى ئېمىتىسەن دەپ مەجبۇر قىلالمايدۇ، بۇ توغرىدا ئالىملار ئارىسىدا ئىختىلاپ بارلىقىنى بىلمەيمىز"] .ئەل مۇغنى- 11 "توم- 430 بەت.]

يەنە مۇنداق دەيدۇ" :ئەگەر ئانا بالىسىنى ئېمىتىش ھەققىنى تەلەپ قىلسا، گەرچە ئەر بالىنى بىكارغا ئېمىتىدىغان ئايال تاپسۇن ياكى تاپمىسۇن بۇنىڭغا بالىنىڭ ئانىسى بەك ھەقلىق"] ."ئەل مۇغنى- 11 "توم- 431 بەت].

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ" :ئالىملارنىڭ ئىتتىپاقى بىلەن ئېمىتىش ھەققى ئانىسىنىڭ بولىدۇ.

بۇ توغرىدا ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ تەرجىمىسى: «ئەگەر ئۇلار سىلەر ئۈچۈن (بالىلىرىڭلارنى) ئېمىتىپ بەرسە، ئۇلارنىڭ (ئېمىتىش)ھەققىنى بېرىڭلار». [سۈرە تەھرىم- 6 ئايەت]" .چوڭ پەتىۋالار- 3 "توم - 347بەت].

ئۈچىنچى: بالىنىڭ بېقىش مەسئۇلىيتى دېگەن(كۆپچىلىك ئالىملار تونۇتقاندەك) ئاق-قارىنى پەرق قىلالمايدىغان، ئۆزىنىڭ ئىشىنى ئۆزى قىلالمايدىغان پەرزەنتنى ھىمايە قىلىش، تەربىيلەش ۋە تۈرلۈك ئەزىيەتلەردىن مۇھاپىزەت قىلىش دېمەكتۇر] . "رەۋزەتۇت تالىبىين- 9 "توم- 98 بەت].

بۇنىڭدىن بولغان مەقسەت: كىچىك بالىغا كۆڭۈل بۆلۈش، ئىشلىرىنى تەرتىپلەش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولۇپ، ئەگەر ئاتا بولغۇچى بالىسىغا بېرىدىغان نەپىقە قاتارلىق بۇ مەجبۇرىيەتلەرنى ئادا قىلىشتىن باش تارتسا، بۇنىڭ بىلەن گۇناھكار بولىدۇ، ئۇنىڭ بالىنى تەربىيلەش ھەققى چۈشۈپ كېتىدۇ،" رەۋزەتۇل مۇربىدا "مۇنداق دەيدۇ" :بالىنى تەربىيلەش ۋە ھالىدىن خەۋەر ئېلىش ھەققى بۇ ھەققى زايە قىلىۋېتىدىغان كىشىنىڭ قولىدا بولمايدۇ"] . " رەۋزۇل مۇربى- 3 "توم- 251 بەت.]

ئىبنى قۇدامە مەقدىسى مۇنداق دەيدۇ" :بالىنى تەربىيلەش دېگەن بالىنىڭ نېسۋىسى ئۈچۈن بېكىتىلىدۇ، بالىنىڭ ئۆزى ۋە دىنىنىڭ ھالاك بولىشى ئۈچۈن يولغا قويۇلمايدۇ"] ."ئەل مۇغنى- 8 "توم- 190 بەت].

ئىبنى قەييىم مۇنداق دەيدۇ " :بىز بالىنى تەربىيلەش ھەققىنى ئاتا-ئانىسىنىڭ بىرىگە قىلساق، چوقۇم بالىنىڭ مۇھاپىزەت قىلىنىشى ۋە ياخشى خەۋەر ئېلىنىشىغا رىئايە قىلىمىز، شۇنىڭ ئۈچۈن مالىك ۋە لەيس قاتارلىق ئالىملار مۇنداق دېگەن" :ئەگەر ئانا جاتىرجەم، مۇقىم ئورۇندا بولمىسا ياكى بالا ئېمىتىدىغان بولمىسا ئاتا قىزىنى ئۇنىڭدىن ئېلىۋېلىشقا ھەقلىق بولىدۇ، ئىمام ئەھمەد رەھىمەھۇللاھدىن بولغان مەشھۇر بىر رىۋايەتتىمۇ شۇنداق دېيىلگەن: ئاتىنىڭ پەرزەنتنى مۇھاپىزەت قىلىش ۋە ياخشى پەرۋىش قىلىشتەك ئىقتىدارى ئېتىبارغا ئېلىنىدۇ. ئەگەر ئاتا بولغۇچى بالىنى ياخشى مۇھاپىزەت قىلمايدىكەن، ياكى ئۇنىڭدىن ئاجىز كېلىدىكەن، ياكى ياخشى ئىنسان ئەمەسكەن، ياكى خوتۇن-قىزلىرىنى كۆنلىمەيدىغان دەيۈز ئىنسان بولسا، ئانا ئۇنىڭ ئەكسىچە ياخشى بولسا بۇ ۋاقىتتا قىز بالىنى تەربىيلەشكە ئانا بەك ھەقلىق بولىدۇ. ئۇستازىمىز مۇنداق دېگەن: ئاتا-ئانىنىڭ بىرى ئاللاھ تائالا ئۇلارغا ۋاجىپ قىلغان ئىشلارنى ۋە بالىنى تەربىيلەش ئىشىنى تەرك قىلىدىكەن، ئۇ ئاللاھقا ئاسى بولغۇچى بولۇپ، ئۇنىڭ بالىغا ئىگىدارچىلىق قىلىش ھەققى بولمايدۇ، بەلكى بالىنى تەربىيلەش مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلمىغان كىشىلەرنىڭ ھېچ بىرىگە بالىغا ئىگە بولۇش ھەققى بېرىلمەيدۇ، بەلكى ئۇلاردىن ھەققى ئېلىپ، ئۇنى تولۇق ئادا قىلىدىغان بىرىگە بېرىلىدۇ ياكى بۇنىڭغا تولۇق ئادا قىلىدىغان بىرىنى ياردەمچى قىلىدۇ، چۈنكى بۇنىڭدىن بولغان مەقسەت، كۈچىنىڭ يېتىشىچە ئاللاھقا ۋە ئاللاھنىڭ رەسۇلىغا ئىتائەت قىلىشتۇر. ئەگەر ئاتا باشقا بىر ئايال بىلەن توي قىلغان بولۇپ، بۇ ئايال كىچىك قىزنىڭ ئىشلىرىنى تەرتىپلىمىسە، ھالىدىن ياخشى خەۋەر ئالمىسا، كەسكىنلىك بىلەن قىزنىڭ ئۆز ئانىسى بۇنىڭغا ئەڭ ھەقلىقتۇر"] ."زادىل مىئاد" - 5 توم- 424 بەت].

شەيخ ئابدۇراهمان سەئدى مۇنداق دەيدۇ" :ئىككى ئاتا-ئانىنىڭ بىرى بالىنى تەربىيلەشتىن ئىبارەت مەسئۇلىيەتكە سەل قارىسا، تولۇق ئادا قىلمىسا ئۇنىڭ بالىغا ئىگە دارچىلىق قىلىش هوقۇقى چۈشۈپ كېتىدۇ، يەنە بىرى تەيىن قىلىنىدۇ"] ."پەتۋا سەئدىيە- 535 "بەت].

شۇنىڭغا ئاساسەن: ئاتا پەرزەنتىگە نەپىقە قىلىشتىن باش تارتىدىكەن، ئۇنىڭدىن پەرزەنتىنى تەربىيلەش هەققى چۈشۈپ كېتىدۇ، گەرچە نەپىقە قىلىشتىن بالىنىڭ ئانىسىغا زىيان يەتكۈزۈش مەقسىتىدە چەكلەنگەن بولسىمۇ شۇنداق بولىدۇ. بۇ شۇ ئاتىنىڭ ئەۋلادلىرىغا ياخشى قارىمايدىغانلىقىنىڭ ئالامىتىدۇر. ئانا مەهكىمىگە بېرىپ قازىدىن پەرزەنتلىرىنىڭ نەپىقىسىنى ئېلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلىدۇ.

هەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.